

Marzena Chrost
ORCID: 0000-0003-3309-6574
Akademia Ignatianum w Krakowie

Sławomir Chrost
ORCID: 0000-0001-6787-5379
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Wprowadzenie

Etyka, najogólniej rzecz biorąc, jest dyscypliną filozoficzną obejmującą zespół zagadnień związanych z określeniem istoty powinności moralnej (dobra lub zła). Według Feliksa Konecznego (*O wielości cywilizacji*, 1935: 113–119) etyka stanowi także nieodłączny element, dzięki któremu można rozpoznać cywilizacje. Aby zachować tożsamość cywilizacji łacińskiej w Polsce i Europie (w czasach promowanej idei multikulturalizmu oraz fascynacji techniką i konsumpcją), konieczny jest dziś namysł nad etyką personalistyczną i jej stosowaniem w edukacji. Nie wystarczy bowiem sama refleksja nad tym, „jak coś robić?”, ale należy się odnieść do celu, sensu i słuszności podejmowanych działań („jaki jest cel mojego działania?”, „dlaczego to robię?”, „czy to, co robię, jest dobre?”).

W każdym miejscu i czasie ludzie mieli i mają jakieś przekonania moralne, wydają różne sądy moralne na temat tego, jak należy postępować. Któż z nas nie oceniał na przykład swoich rodziców, nauczycieli i wykładowców, nie zastanawiał się nad słusznością ich postępowania? Etyka stawia pytania o moralne powinności i ideały, jej zadaniem jest normowanie ludzkich zachowań oraz wyznaczenie ideału życia moralnie dobrego, a nie tylko opisywanie konkretnych postaw i zachowań. Etycy poszukują odpowiedzi na pytanie o moralną słuszność i dobro, odwołując się albo do samej idei prawa moralnego, albo do najbardziej fundamentalnych ludzkich pragnień, pierwotnych intuicji moralnych czy samej koncepcji natury ludzkiej.

Oddajemy do rąk Czytelników zeszyt tematyczny zatytułowany „Etyka w edukacji”, ufając, że teksty tutaj umieszczone staną się zachętą do dyskusji (także naukowej) nad problematyką etyczną w wychowaniu. Celowo zamierzaliśmy oddać głos nie tylko doświadczonym, samodzielnym pracownikom naukowym, ale także ludziom młodym, stawiającym pierwsze kroki na drodze do stopni i tytułów akademickich. Naświetlenie problematyki etycznej w edukacji z różnych punktów widzenia (wiedzy, doświadczenia, percepcji itp.) wydaje nam się bowiem najlepszym sposobem dialogowania.

Treść niniejszego zeszytu wypełnia dziewięć artykułów oraz recenzja jednej książki. Otwierający tekst Sławomira Chrosta jest próbą namysłu nad antropologią i etyką w kontekście rozwijających się prób modyfikacji bio- i technologicznych, którym poddawany jest człowiek – tendencji obecnych w świecie dzisiejszej nauki, które prowadzą do tzw. posthumanizmu. W artykule Jana Rutkowskiego analizowany jest kulturowy, etyczny i edukacyjny kontekst pojawiania się pewnych koncepcji, które wydają się kwestionować istotność rozróżnienia na wytwarzanie i ulepszanie człowieka oraz świata. Autor podejmuje polemikę z zarzutami wytaczanymi przez zwolenników transhumanizmu wobec tradycyjnej pedagogiki. Wskazuje m.in., że wychowanie musi uwzględniać wolność wychowanka i dlatego nie może być rozumiane jedynie jako grecka *poiesis*, czyli jako takie działanie człowieka, które prowadzi do osiągnięcia zewnętrznego celu, konkretnego rezultatu.

Przedmiotem tekstu Piotra Domerackiego jest rzeczywiste – nie tylko formalne, ale i faktualne – usytuowanie etyki jako przedmiotu szkolnego w strukturze nadzorczo-zarządczo-organizacyjnej polskiego systemu edukacji. Autor dowodzi, że w polskim systemie oświaty etyka jest jedynym przedmiotem, którego „rachityczno-mgławicowy” status można określić jako instytucjonalne rozproszenie lub inaczej jako dyspersyjną obecność. Natomiast przedmiotem dociekań Katarzyny Szymczyk uczyniono kwestię aktualności poglądów Jacka Woronieckiego w odniesieniu do współczesnych przestrzeni oddziaływań edukacyjnych. Wskazano na podnoszony przez myśliciela istotny aspekt związku etyki z pedagogiką, stanowiący filar jego autorskiej pedagogiki, którą ten wybitny polski dominikanin oparł na aretologii, będącej syntezą humanizmu greckiej *paidei* oraz chrześcijańskiej pedagogiki.

Autorami kolejnych pięciu tekstów są młodzi adepci nauki, aspirujący do odegrania w przyszłości ważnej roli w dyskursie naukowym – doktoranci i studenci z Gdańska, Torunia oraz Krakowa. Mimo pewnych niedociągnięć (związanych z brakiem doświadczenia czy wyrobienia warsztatowego), teksty te są ważne i zasługują na życzliwe przyjęcie i przemyślenie.

Maciej Jemioł w swoim artykule podejmuje refleksję nad tym, w jaki sposób rozmaite problemy natury etycznej dotyczące edukacji są powiązane ze strukturami narracyjnymi, które występują w procesach edukacyjnych. Dominika Dziurosz-Serafinowicz i Szymon Tarka analizują w swoich tekstach etyczne znaczenie dialogu, czerpiąc inspirację z filozofii Józefa Tischnera. Z kolei Andrzej Skupień omawia różne koncepcje filozoficzne, które stanowią podbudowę dla transhumanizmu i posthumanizmu, oraz ukazuje główne problemy etyczne, jakie rodzą się w świecie futurystycznych wizjonerów, które z kolei mają swoje przełożenie na kształt obecnej i przyszłej edukacji. Magdalena Maciejewska porusza natomiast problematykę związaną z wyborem patronek do sakramentu bierzmowania przez wyselekcjonowaną do badań własnych grupę młodych dziewcząt uczęszczających na lekcje religii w zachodniej i północnej części Polski. Autorka wykazuje, że patronki, na które przed kilkoma laty zdecydowały się rozmówczynie, często były przez nie prezentowane jako swoiste wzory moralne.

Zeszyt kończy recenzja książki Janusza Mariańskiego *Godność ludzka w narracji społecznej. Studium socjopedagogiczne* autorstwa Mariusza Koniecznego.

Życzymy naszym Czytelnikom miłej i owocnej lektury, ufając jednocześnie, że stanie się ona okazją do pogłębionej refleksji nad etycznym wymiarem współczesnej edukacji.

ADRESY DO KORESPONDENCJI

Dr Marzena Chrost
Akademia Ignatianum w Krakowie
Instytut Nauk o Wychowaniu
e-mail: marzena.chrost@ignatianum.edu.pl

Dr hab. Sławomir Chrost, prof. UJK
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach
Instytut Pedagogiki
e-mail: schrost@op.pl